

Wyrok z dnia 27 kwietnia 2009 r.

I UK 325/08

Ubezpieczony może zmienić tytuł ubezpieczenia z prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej na świadczenie pracy na podstawie umowy zlecenia, nawet jeżeli czyni to w celu obniżenia kosztów związanych z obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym. Okoliczność, czy ubezpieczony wykonywał w ramach umowy zlecenia prace zbieżne z przedmiotem prowadzonej działalności gospodarczej nie ma znaczenia prawnego dla zbiegu różnych tytułów ubezpieczenia emerytalnego i rentowego.

Przewodniczący SSN Józef Iwulski, Sędziowie SN: Bogusław Cudowski, Andrzej Wróbel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 27 kwietnia 2009 r. sprawy z odwołania Jacka K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi Wojewódzkiemu w C. o wymiar dodatkowej różnicy składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 maja 2008 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w C. (organ rentowy) decyzją z dnia 12 kwietnia 2006 r. objął Jacka K. (ubezpieczony) ubezpieczeniem społecznym z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w okresie od 1 sierpnia 2003 r. do 31 października 2005 r., a decyzją z dnia 24 marca 2006 r. wymierzył dodatkową różnicę składek za wskazany okres. W uzasadnieniu decyzji wskazano, że prowadząc działalność gospodarczą ubezpieczony wykonywał pracę jako kierowca na podstawie

umowy zlecenia, której przedmiot był taki sam jak przedmiot działalności gospodarczej, zatem ubezpieczony powinien był płacić składkę w kwocie nie niższej niż od 60% przeciętnego wynagrodzenia (art. 18 ust. 8a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm., dalej powoływana jako ustawa lub ustawa systemowa), a opłacał jedynie składkę od przychodu uzyskanego na podstawie umowy zlecenia.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 10 maja 2007 r. [...] zmienił zaskarżoną odwołaniem ubezpieczonego powyższą decyzję i zwolnił ubezpieczonego z obowiązku zapłaty składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

Sąd ustalił między innymi, że ubezpieczony prowadząc w spornym okresie działalność gospodarczą, mającą za przedmiot transport drogowy, zawarł umowę zlecenia, na podstawie której wykonywał pracę kierowcy w spółce C. W ocenie Sądu organ rentowy błędnie przyjął, że przedmiot działalności gospodarczej ubezpieczonego wynikający z wpisu do ewidencji działalności gospodarczej jest tożsamy z czynnościami wykonywanymi na podstawie umów zlecenia. Określenie przedmiotu działalności gospodarczej ubezpieczonego nie może być oparte wyłącznie na zaświadczeniu o wpisie do ewidencji działalności w zakresie transportu drogowego towarów pojazdami wyspecjalizowanymi i uniwersalnymi, lecz należy odwołać się do ustawy o transporcie drogowym. Zgodnie z art.5 tej ustawy podjęcie i wykonywanie transportu drogowego wymaga uzyskania odpowiedniej licencji na wykonywanie transportu drogowego. Zdaniem Sądu, ubezpieczony takiej licencji nie posiadał. Ubezpieczony prowadził natomiast działalność gospodarczą w zakresie konserwacji i naprawy samochodów oraz kursów na prawo jazdy. Świadczenie przez ubezpieczonego na podstawie umowy zlecenia usług kierowcy nie jest tożsame z działalnością gospodarczą polegającą na transporcie drogowym pojazdami wyspecjalizowanymi i uniwersalnymi. Tym samym ubezpieczony zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy mógł skorzystać z dobrodziejstwa zbieżności ubezpieczenia z różnych tytułów.

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 15 maja 2008 r. [...] zmienił zaskarżony apelacją organu rentowego powyższy wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie. W ocenie Sądu przedmiotem sporu jest czy ubezpieczony, prowadząc działalność gospodarczą w zakresie nauki jazdy i warsztatu samochodowego, zawierając równocześnie z innym podmiotem gospodarczym umowy zlecenia, mógł wybrać sobie rodzaj ubezpieczenia. Sąd Apelacyjny zważył, że ubezpieczony wyko-

nywał umowę zlecenia w wymiarze około pięciu dni w miesiącu. Zgodnie z art. 13 pkt 2 ustawy zleceniobiorcy podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia umowy. W ocenie Sądu, skoro „umowa zlecenia trwała przez kilka dni w miesiącu” umowy zlecenia powinny dotyczyć tylko tego okresu. A zatem, jeżeli ubezpieczony poza kilkoma dniami w miesiącu prowadził działalność gospodarczą w rozległym i dochodowym zakresie, to podlegał ubezpieczeniu z tego tytułu, a miesięczny system rozliczania i opłacania składek, wynikający z art. 17 ustawy, wyklucza zmianę rodzaju ubezpieczenia w tym okresie. W ocenie Sądu, gdy osoby pozostające w stosunku pracy i prowadzące równocześnie działalność gospodarczą nie podlegają dodatkowemu ubezpieczeniu z tego drugiego tytułu tylko wtedy, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne nie jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia (art. 8 ust. 1a ustawy), nie ma żadnych podstaw do łagodzenia tego kryterium w stosunku do zleceniobiorców. Sąd zgodził się z zarzutem apelacji, że skoro przedmiotem działalności gospodarczej ubezpieczonego była również działalność usługowa, związana z pojazdami samochodowymi, to praca kierowcy wykonywana w ramach umowy zlecenia mieściła się w zakresie tego pojęcia.

Ubezpieczony zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, ograniczając się do podniesienia zarzutów dotyczących naruszenia prawa materialnego, to jest: 1) niezastosowanie art. 9 ust. 2 ustawy w brzmieniu obowiązującym do 31 października 2005 r., co doprowadziło do zastosowania w postępowaniu przepisów nieobowiązujących w okresie będącym przedmiotem sprawy; 2) niewłaściwe zastosowanie art. 9 ust. 1a ustawy, poprzez przyjęcie, że w sprawie dotyczącej roszczeń organu rentowego wobec ubezpieczonego analogiczne zastosowanie ma zasada podlegania ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z innych tytułów, w sytuacji gdy podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a ustawy systemowej; 3) niewłaściwe zastosowanie art. 13 pkt 2 ustawy, poprzez przyjęcie, że umowa zlecenia zawarta między stronami na czas określony w wymiarze jednego miesiąca wygasa przed tym terminem z chwilą wykonania określonej czynności, co powoduje ustanie okresu ubezpieczenia przed terminem określonym przez strony jako termin ustania ich wzajemnych praw i obowiązków.

Wskazując na powyższe podstawy, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty przez oddalenie apelacji organu rentowego w cało-

ści, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma uzasadnione podstawy. Trafny jest zarzut naruszenia art. 9 ust. 2 ustawy, który przed 1 listopada 2005 r. miał następujące brzmienie: „osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 i 10, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Może ona jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń, z zastrzeżeniem ust. 7”. Z art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy wynika, że w przypadku zbiegu kilku różnych tytułów ubezpieczenia społecznego, wymienionych w art. 6, zasadą jest, że obowiązek ubezpieczenia emerytalnego i rentowego powstaje z tytułu, który powstał najwcześniej. W niniejszej sprawie nie budzi wątpliwości, że tytułem tym jest prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej. Zasada wynikająca z art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy modyfikowana jest przez zdanie drugie tego przepisu, które pozostawia w gestii ubezpieczonego możliwość dobrowolnego rozszerzenia ubezpieczenia emerytalnego i rentowego na wszystkie inne tytuły albo na wybrane tytuły, ale w obu wypadkach tylko te tytuły, o których mowa art. 6 ustawy. Przepis ten zezwala także na zmianę przez ubezpieczonego tytułu ubezpieczeń, co oznacza, że ubezpieczony zamiast tytułu, który powstał najwcześniej, może wybrać inny tytuł ubezpieczenia.

W niniejszej sprawie oznacza to, że ubezpieczony mógł zmienić tytuł ubezpieczenia z prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej na świadczenie pracy na podstawie umowy zlecenia. Dopuszczalność takiej zmiany została potwierdzona w orzecznictwie Sądu Najwyższego, dotyczącym spraw, w których strony (przynajmniej jedna z nich była przedsiębiorcą, ubezpieczonym z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej) zawierały umowy zlecenia celem obniżenia kosztów związanych z obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 17 czerwca 2008 r., I UK 402/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 297; niepublikowany wyrok z 16 kwietnia 2008 r., III UK 103/07).

Przepis art. 9 ust. 2 ustawy systemowej nie wprowadza jakichkolwiek ograniczeń w kwestii zmiany tytułu traktowanego jako podstawa dla obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego. W szczególności zmiana tytułu ubezpieczenia społecznego nie jest uzależniona od tego, by prace wykonywane na podstawie umowy zlecenia różniły się od przedmiotu prowadzonej działalności gospodarczej. Jedyne bowiem ograniczenie przewidziane w art. 9 ust. 2 ustawy systemowej dotyczy osób duchownych. Zatem okoliczność, czy ubezpieczony wykonywał w ramach umowy zlecenia prace zbieżne z przedmiotem prowadzonej działalności gospodarczej jest pozbawiona doniosłości prawnej dla zbiegu różnych tytułów ubezpieczenia emerytalnego i rentowego. Może mieć jedynie znaczenie w przypadku przyjęcia, że ubezpieczony nie może skorzystać z prawa wyboru tytułu ubezpieczenia, ponieważ zawarta przez niego umowa zlecenia jest umową pozorną, mającą umożliwić mu obniżenie kosztów wynikających z obowiązku odprowadzania składek na obowiązkowe ubezpieczenie emerytalne i rentowe.

Trafny jest zarzut naruszenia art. 9 ust. 1a w związku z art. 18 ust. 4 pkt 5a ustawy, ponieważ z treści jej art. 9 ust. 1a wynika jednoznacznie, że nie dotyczy on osób, które podlegają ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu umowy zlecenia. Ponadto, z art. 13 pkt 2 ustawy wynika wprost, że obowiązkowym ubezpieczeniem osoby fizyczne podlegają - w przypadku wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia - od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy, a nie przez okres faktycznego wykonywania czynności objętych umową zlecenia, jak błędnie przyjął Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====